

SERMAYELER ARASI UZLAŞMALARIN SINIRI: DOHA KALKINMA RAUNDUNDA SONA mı GELİNDİ?

Selim YILMAZ*

Bu yazımızda dünya sermayesinin uluslararasılaşma süreci, uluslararası ticaret ve yatırımlarda son döneme damgasını vuran gelişme ve yönelimler üzerinden birikim sürecinin uluslararası ölçekteki kurumlaşması İkinci Dünya Savaşı'ndan başlanarak kısaca aktarılmaya çalışılacaktır.

Hatırlanacağı gibi 2. Paylaşım Savaşı sonrasında dünyanın her yönüyle yeniden şekillendirilmesi ve sermaye birikim sürecinin devamı için devletler arasında öncelikle ekonomik, siyasal ve askeri alanlarda uluslararası anlaşmalar yapılmış ve örgütler kurulmuştur. Ekonomik alanda IMF ve DB, siyasal alanda BM ve askeri alanda NATO gibi örgütlerin kuruluşu bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu kuruluşların alt örgütleri oluşturulmuş ve bazı alanlar için yine bu örgütlerin öncülüğünde yeni uluslararası anlaşmalar yapılmıştır. Kurulan bütün yapılar ve imzalanan bütün anlaşmaların en temel ve ortak işlevi, sermaye birikim sürecinin güvenli bir şekilde devamını sağlamak ve kapitalist üretim ilişkilerini dünya ölçeğine taşıyarak sistemi sürdürülebilir kılmak olarak özetlenebilir.

Kuruluş amaçları temelinde söz konusu uluslararası yapıların her birinin fonksiyonuna bakıldığında ekonomik alanda IMF'nin üye devletlerin ödemeler dengesindeki sorunlarının çözümüne ekonomik program önermeleri yapma ve kredi vererek ya da kredi verecek uluslararası kuruluşlara güvence vererek yardımcı olması öngörülürken, DB'nin ise ülkelerdeki özel sektörün geliştirilmesi için devletlerin güvencesinde özel sektöre kredi vermek amacıyla kurulduğu görülmektedir. Bu iki kurumun kredi ilişkisi içinde olduğu tüm ülkelerde ekonomik ve sosyal politikaların olumsuz yansımalarına ilişkin genel söylem, 'IMF ve DB'nin dayatmaları' üzerine kurulmuştur. Ancak bu söylemin, süreç içerisinde tek tek bu ülkelerin

* Türkiye MAİ ve Küreselleşme Karşıtı Çalışma Grubu

içsel birikim dinamikleri ile uluslararası birikimin gereklerinin örtüştüğü gerçeği göz ardı edildiği ölçüde yanıltıcı olacağını belirtmeliyiz. Ya da başka bir deyişle IMF ve DB'nin politikaları, ulusal sermayenin çıkarları ile uluslararası sermayenin çıkarlarının keşiştiği politikalar ve geline süreçte iç ve dış dinamiklerin diyalektik birlikteliği görünür hale gelmiştir.

Askeri alanda soğuk savaş döneminin özgün koşullarında kurulan NATO'nun işlevi ise, Sovyetler Birliği'ndeki rejimin çökmesi ve soğuk savaş koşullarının ortadan kalkmasına karşın sermaye birikim döngüsü dışında kalan ülke ve bölgelerin sürece dahil edilmesinin askeri gücü olarak devam etmektedir.

Siyasal alandaki en büyük örgüt olan BM ise, çocuk ve insan haklarından, güvenlik konseyine, kalkınma örgütünden, gıda örgütüne, telif ve patent haklarından, ticarete kadar çeşitli alanlarda alt örgütler kurmuş ve himayesinde çeşitli alanlarda uluslararası anlaşmalar yapılmasını sağlamıştır. Öte yandan günümüzde örgütün işlevlerinde birikim sürecine paralel önemli değişiklikler yapıldığı dikkat çekmektedir. Bunların başında gelen 2000 yılında BM imzasıyla yürürlüğe konan 'Global Compact Initiative' ya da 'Küresel İlkeler Sözleşme'nin esas olarak, küreselleşme karşıtı tepkilere yanıt olarak tasarlandığı düşünülebilir. Bu sözleşme ile, *Ulus ötesi şirketlerin, Birleşmiş Milletler nezdinde Küresel İlkeler Sözleşmesi adlı bir sözleşmeye angaje olmaları ve böylece, gönüllülük temelinde sosyal sorumluluk üstleneceklerini tüm dünyaya deklare etmeleri sağlanmıştır. Çok geçmeden pek çok ülkede sermaye örgütlerinin sponsorluğunda propaganda amaçlı tanıtım toplantıları düzenlenmeye başlanmıştır (Yılmaz, 2006).*¹ Başka bir deyişle BM'in, diğer bütün yapılarda gözlenen dönüşümün dışında kalmadığı görülmektedir.

1929 yılından itibaren kapitalist sistem, girdiği krizini aşmak için özetle Keynezyen ekonomik model olarak tanımlanacak olan devletlerin ekonomik alanda daha fazla yer almasına, sosyal harcamalar yapmasına ve istihdam yaratmasına dayalı bir ekonomik sistem ağırlıkla uygulanmaya başlamış ve 2. Paylaşım Savaşı boyunca askeri harcama artışından dolayı bazı alanlarda aksamalar yaşansa da sürdürülmüştür. Özellikle 2. Paylaşım Savaşı sonrası sosyalist ülkeler hariç hemen hemen tüm dünyada –belli farklılıklar arz ederek de olsa- bu sistem uygulanmaya başlanmıştır.

Ancak Keynezyen, ulusalcı, korumacı ekonomik sistem üzerinden sağlanan sermaye birikiminin ilelebet sürdürülmesinin mümkün olamayacağı ve kapitalist

¹ Yılmaz Gaye, CSR-Şirketlerin Sosyal Sorumluluğu
<http://www.antimai.org/mkl/csrgy06bm.htm>

sistemin doğası gereği liberal ve rekabete açık olması gerektiği 1966 yılında öncelikle OECD ülkelerinde baş gösteren krizle daha da netleşmiştir. Öte yandan, birikim sürecinin kesintiye uğraması riski daha 2. Paylaşım Savaşı sonrasındaki uluslararası örgütlenme ve anlaşmalar sürecinde göz önüne alınmıştı. Bunun için bir yandan hemen hemen (sosyalist ülkeler hariç) tüm kapitalist ülkelerde keynezyen model uygulanırken diğer taraftan BM'nin himayesinde 1947 yılında yapılan GATT anlaşması ile Gümrük vergileri üzerinden liberalizasyon adımları da yavaş yavaş atılmaya başlanmıştır. Kısacası bir yandan keynezyen model ile devletler ekonomik, sosyal harcama ve istihdam alanlarında aktif roller üstlenirken, diğer yandan liberal bir ekonomik sistem için adımlar atmaktaydılar. Başka bir deyişle, bir yandan yüzeyde görünen keynezyen, ulusalcı, korumacı ekonomik politikalar, diğer yandan pek görünür olmayan liberalizmin örtük yada gömük uygulamaları (embedded liberalism).

Pek çok iktisatçı 1946 ve 1966 yılları arasındaki dönemi kapitalizmin altın çağı olarak kabul etmekte ve bu dönemdeki liberalleşme adımlarını gömük liberalizm olarak tanımlamaktadır. Gerçekten de bu yirmi yıllık dönem keynezyen ekonomik modelle sağlanan sermaye birikiminin en yüksek olduğu döneme tekabül etmektedir.

İşte bu örtük yada gömük liberalizm uygulamalarının hazırlandığı ve imzalandığı yer, BM ve onun alt anlaşmalarından biri olarak dizayn edilen ve 1948 yılında Cenevre'de imzalanan GATT (Genel Ticaret ve Tarifeler Anlaşması) Anlaşmasıdır. GATT anlaşması özellikle Tokyo Raundu sürecinde yapısı ve işlevinde gerçekleştirilen önemli dönüşüme kadar, gömük liberalizm uygulamalarının ana eksenini oluşturmuştur. Anlaşma ilk dizayn edildiğinde, uluslararası ticaretin gelişmesindeki en önemli engel olan ülkelerin gümrük duvarlarının indirilmesi ve vergilerinin azaltılarak mal ve hizmet dolaşımının arttırılması hedeflenmişti.

Bu amaca uygun olarak yapılan GATT kapsamında düzenlenen Konferans ve Raundlar kısaca hatırlanacak olursa:

1949 yılında Fransa'da ilk Gümrük Vergi indirimleri anlaşması,

1951 yılında İngiltere'nin Turqay şehrinde yapılan Gümrük Vergi indirimleri anlaşması,

1956 yılında Cenevre'de imzalanan Gümrük Vergi indirimleri anlaşması

1960 yılında Cenevre'de yapılan Konferans ile 1962 yılına kadar sürecektek olan ve ilk raund (anlaşmalar turu) olma özelliği de olan Dillon Raundu ve raundun 2. yılının bitiminde imzalanan gümrük vergi indirimleri anlaşması.

1962 yılında yine Cenevre’de yapılan 1967 yılına kadar süren ve adını öldürülen ABD Başkanı J. F. Kenedy’den alan Kennedy Raundu ve bu raund içerisinde yine Gümrük indirimlerini, GATT Anlaşmasının Müzakere Kurallarının yeniden belirlenmesini de kapsayan anlaşma,

1973 yılında başlayıp 1979 yılına kadar 6 yıl süren Tokyo Raundu ve bu raund ile birlikte GATT anlaşmasının kapsamının ithalat-ihracat rejimlerinin bütün detaylarını kapsayacak biçimde genişletilmesini karar altına alan anlaşma.

Tokyo Raundunun en önemli karar ve yaptırımları;

1- Gelişmiş Ülkelerin uyguladığı Gümrük Vergilerinin %5-8 oranında, Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin uyguladığı Gümrük Vergilerinin %35 oranında indirilmesi,

2- Tarife Dışı Engeller Şartnamesinin hazırlanması, aşağıdaki konularda tedbirler alınması ve gerekli anlaşmaların yapılması;

- Hükümet Satın Almalarının kontrol altına alınması
- Gümrük Değerlerinin Belirlenmesi,
- İhraç Desteklerinin azaltılması,
- Anti-Damping Yasalarının çıkarılması,
- İthalatın Belgelendirilmesi,
- GATT Anlaşmasına taraf ülkelerin uygulayacağı ortak standartların belirlenmesi,

Tokyo Raundunda alınan bu kararların Ulus Devletler tarafından uygulanmaları kendilerinin belirleyeceği bir takvime göre yapılması kararlaştırılmıştır ve yumuşak bir geçiş önerilmiştir. Ancak bazı ülkelerde bu süreç kendi sermaye gruplarının ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda daha da hızlandırılmış örneğin Türkiye’de 24 Ocak 1980 tarihinde açıklanan ve hızla uygulanmaya başlanan ekonomik kararlar ile, Sermaye Piyasası Kurulunun ve İMKB’nin (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) kurulması, Madenlerin Yabancı Sermayeye açılması, Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasasının Değiştirilmesi, Türk Parasını Koruma Kanununun değiştirilmesi gibi son derece temel değişikliklerin tamamı Tokyo Raundunun sonucu ya da IMF’nin dayatması şeklinde değerlendirilmiştir.

1986 yılında başlayıp 1994 yılı sonuna kadar 8 yıl süren Uruguay Raundu, ise, GATT kapsamındaki en son anlaşmalar turu olma özelliğinin yanında WTO’nun (Dünya Ticaret Örgütü) kurulmasını da sağlamıştır. Uruguay Raundu sürecinde yapılan anlaşmalar ile GATT anlaşmasının genişletilmesi, derinleştirilmesi hedeflenmiş ve bu kapsamda;

WTO (DTÖ) - Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran anlaşma,

AoA - Tarım Anlaşması,

GATS - Hizmet Ticareti Genel Anlaşması,

TRİPS - Telif ve Patent Hakları Anlaşması,

TRIMS - Ticari Engellerin Kaldırılması Anlaşması da dahil olmak üzere toplam olarak 29 adet anlaşma imzalanmıştır.

GATT anlaşmasının bugün geldiği noktada ise tüm işlevleri DTÖ bünyesinde toplanmış ve yaptırım yetkisi de (Tahkim ve Ekonomik Ambargo gibi) verilerek sermayenin en güçlü örgütü haline getirilmiştir. 1995 yılı başında faaliyete geçirilen DTÖ, bugüne kadar 6 Bakanlar Konferansı düzenlemiştir. Bu konferanslar sırasıyla;

Singapur (Aralık-1996),

Cenevre-İsviçre (Mayıs-1998),

Seattle-ABD (Kasım-Aralık 1999),

Doha-BAE (Kasım-2001),

Cancun-Meksika (Eylül-2003)

Hong Kong-Çin (Aralık-2005).

DTÖ'nün düzenlediği Bakanlar Konferanslarında çeşitli alanlarda anlaşmalar hazırlanmakta, mevcut anlaşmaların kapsamının genişletilmesi ve derinleştirilmesi kararları alınmakta, bazı toplantılar Seattle gibi başarısızlıkla sonuçlanırken; bazı toplantılarda alınan kararlarda mutabakat sağlanamamakta ama toplantı oyunlarına başvurularak oldu bittiler yaratılmaktadır, tıpkı Doha-Kalkınma Raundunda olduğu gibi. GATT/DTÖ sürecinde kararların konsensüs ile alındığı savlansa da gerçek işleyiş genellikle güç dengelerinin sonucuna göre şekil kazanmaktadır. Temmuz 2006'dan beri örgütte bütün anlaşmaların askıya alınmış olması, günümüzde dünyadaki güç dengelerinin durumu hakkında da fikir vermektedir. Başka bir ifadeyle, DTÖ, sermayenin en üst düzeydeki uzlaşma zemini olarak tanımlandığında sermayeler arası çatışmaların son bir yıldır en üst düzeye ulaştığı tespitini yapmak mümkündür.

'DTÖ'nün Seattle başarısızlığı ve çeşitli toplantı oyunları ile kabul edildiği açıklanan ve başlatılan Doha Kalkınma Raundu sonrasında yapılan Cancun ve Hong Kong Bakanlar Konferansına rağmen, örgüt, kendi içinde ulus devletler üzerinden yaşanmakta olan sermaye çatışma ve çelişkilerini aşamamış ve 24 Temmuz 2006 tarihinde DTÖ Genel Başkanı Pascal Lamy tarafından

yapılan açıklamada: 'DTÖ'de müzakereleri devam eden GATS, AoA, TRIPS, NAMA(Non-Agriculture Market Access-Tarım Dışı Ürünlerde Piyasalara Giriş Anlaşması), Ticaretin Kolaylaştırılması da dahil olmak üzere henüz imza aşamasına gelinmemiş ne kadar anlaşma ve yenileme süreci varsa hepsinin süresiz olarak askıya alındığı' belirtildi (Anti-MAİ Grubu, 2006).²

DTÖ'deki bu duraklamanın benzerinin Tokyo ve özellikle Uruguay Raundunda da yaşandığı bilinmektedir. Ancak o dönemde sermayeler arasındaki uzlaşmazlıklar ve çelişkiler bugünkü kadar belirgin olmadığından ve üzerinden bir yıl geçmesine rağmen halen aşılamayan bugünkü durumun GATT/DTÖ süreci açısından çok ciddi boyutlarda bir kriz olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

'Sermaye birikim sürecinin ikili doğası, yani üretim sürecinde yaratılan artığın büyümesi (üretim) ve meta formundaki sermayenin para biçimine dönüşmesi (dolaşım) ihtiyacının birebir izlenmesine de olanak sağlayan uluslararası ticaret müzakerelerinde 2001 yılında başlayan Doha Kalkınma Raundundan beri, yıl bazında sönmülenen yada hız kazanan müzakere konuları oldu. Bu anlamda, örneğin üretimin arttığı yıllarda ticaret kanallarını açacak gümrük vergilerinin düşürülmesi, piyasalara girişin ve genelde ticaretin kolaylaştırılması gibi müzakereler öne çıkarken; tersi durumda da yatırımcı haklarını genişleten, rekabet önündeki engelleri kaldırmayı hedefleyen müzakerelere daha fazla enerji harcanmıştır (Yılmaz, G. , 2006:13).'³

DTÖ'deki müzakereler sürecinde, bir taraftan metaların dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması müzakere edilirken diğer taraftan da metaların üretimi ya da başka bir deyişle yatırımların önünde engel teşkil eden ulusal düzenlemelerin kaldırılması ve sermaye birikim sürecinin devamlılığının sağlanması hedeflenmektedir. Bu iki temel hedef etrafında yapılan müzakereler ve anlaşmalar, bir taraftan üye ülkelerin ulusal sermaye grupları ile diğer ülkelerin sermaye grupları arasındaki çıkar çatışmalarını su yüzüne çıkarırken, diğer taraftan ulusal sermaye gruplarının kendi içindeki çıkar çatışmalarını da ortaya çıkarmaktadır. Örneğin Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ) diğer alanlarda uzlaşmak için ısrarla ABD'den ihracat desteklerini ve Avrupa Birliğinden de tarımsal destekleri kaldırmalarını talep etmektedirler. Ancak bütün ısrarlara rağmen bu talepleri ABD ve AB tarafından şimdilik ya çok alt düzeylerde karşılanmakta ve/veya AB ve ABD'nin kendi sermaye grupları arasındaki çıkar çatışmaları bunu kısmen engellerken, kısmen

2 <http://www.antimai.org/bn/wtosontem06.htm>

3 Küreselleşmedeki Son Gelişmeler, 150. Anti-MAİ Toplantısı Panel/TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Temmuz, 2006

de geciktirmektedir.

'AB'nin tarım desteklerini azaltmama konusundaki direnci, Birlik sermayesinin iç çatışmalarını da gözler önüne serdi ve örneğin AB'li hizmet şirketlerinin oluşturduğu ESF-Avrupa Hizmetler Forumu, AB Komisyonuna "Tarım desteklerinin kaldırılması gerektiği, aksi takdirde diğer ülkelerin hizmet piyasalarını Avrupa'lı şirketlere açmaktan kaçınacağı ve bunun da Avrupa'lı hizmet şirketlerinin işine sekte vuracağı" uyarısını yapmak zorunda kaldı. ABD'nin direnci ise ihracat desteklerini korumada yoğunlaşıyor ve ABD Ticaret Bakanı "AB, tarım desteklerini kaldırmadıkça ABD de ihracat desteklerine devam edecektir" diyordu.⁴ (Anti-MAİ Grubu, 2006).

Diğer taraftan DTÖ'ye üye ülkelerin kapitalistleşme süreçleri ve gelişmişlik düzeyleri farklılıklar gösterse de her ülkede ulusal ölçekte sermaye sınıfı ve grupları önemli ölçüde oluşmuş ve halen oluşmaktadır. Bu yüzden üye ülkelerin DTÖ müzakerelerindeki tavrı ile yapılacak anlaşmalara taraf olup olmamaları, -çoğu zaman ulusal düzeyde de ortaklaştırılması mümkün olmayan- kendi sermaye gruplarının çıkarları doğrultusunda olmaktadır. Bugün için DTÖ müzakerelerini çok zorlayan ve çıkmaza sokan en önemli uzlaşmazlık alanlarının başında tarım gelmektedir. Bunu aşmak için gelişmiş ülkeler tarafından desteklenen ve DTÖ'de hazırlanan NAMA-Tarım Dışı Ürünlerde Piyasalara Giriş Anlaşmasını, Gelişmekte Olan Ülkeler ancak belli şartlar gerçekleştirildiği takdirde kabul edeceklerini belirtmektedirler. AB ve ABD'nin tarım korumaları devam ettiği için GOÜ'ler NAMA'yı bir pazarlık aracı olarak kullanabileceklerini görmüş olup; bu kartı en iyi şekilde oynamak konusunda kararlı bir görüntü vermektedirler. Ancak GÜ'ler ve onların sermaye grupları GOÜ'lerin NAMA karşısında oluşturmakta oldukları ittifakı bir biçimde parçalayarak tarım alanında çok az bir taviz vermek suretiyle dünya pazarlarını kendi sanayi ürünlerine açma konusunda çeşitli girişimlerde bulunmaktan vaz geçmemektedirler. Örneğin, Hindistan ve Brezilya gibi nüfus ve tarımsal üretim olarak görece büyük olan ülkelere bazı ayrıcalıklar tanınarak öncelikle iki büyük GOÜ'nün ittifak dışına çıkarılması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Küreselleşme karşıtı hareketler Hong Kong'ta yapılan 6. Bakanlar Konferansı sonucunda gelişmekte olan ülkelerin kayıplarının daha da arttığı görülmüştür. Buna karşın Hindistan ve Brezilya'nın kayıplarının ortalamanın altında kaldığı belirtilmektedir. Bunu sağlayanın ise iki ülkeye DTÖ'de bundan sonraki rollerinin gelişmiş ülkeler ile aynı olacağına güvencesinin verilmiş olması olduğunun altı çizilmektedir.

4 <http://www.antimai.org/bn/wtosontem06.htm>

'AB ve ABD (FİPs)'nin "Beş İlgili Taraf" içerisinde Avustralya'nın yanı sıra Brezilya ve Hindistan'ı da davet etmesi, FİPs' in öncülüğünde Temmuz 2004'te çerçeve anlaşma çıkmasıyla noktalanmış tarım müzakerelerine çözüm getirme girişimi de bu yönde atılmış önemli adımlardı. Hong Kong sürecinden hemen önce "Yeni Dörtlü" adı altında alelacele oluşturulan yeni informal grubun gelişmiş ve gelişmekte olan dünya tarafından da onaylanması Brezilya ve Hindistan'ın yeni süreçteki rollerinin ne olacağını gösteriyordu. Hong Kong'ta temel amaç DTÖ'yü kurtarmaktı ve bu iki ülkenin görevi ise AB ve ABD'nin tarım ihracat desteklemelerinde büyük indirimler yapmak istememesi halinde gelişmekte olan ülkeleri kendi aleyhlerine bir dengeye ikna etmektir. Toplantının son günü geldiğinde ise, Brezilya ve Hindistan bu kez, ortaya çıkan anlaşmanın gelişmekte olan ülkelerin ne kadar lehine olduğu üzerine propaganda yapmakla görevlendirilmişlerdi. Brezilya dışişleri bakanı, gelebilecek ters soruların önünü kesebilmek için basın konferansını adeta yarıda bitirdi ve ardından da Hintli bakanla derhal salonu terk etti. Gerek Brezilya gerekse Hindistan hükümetleri, yürüttükleri neo liberalizm karşıtı propaganda sonucunda iktidara gelmiş ama iktidarı aldıktan sonra neo-liberal programların en etkin savunucuları olmuş, IMF programlarını desteklemekten ve ulusötesi şirketlerin lobi gruplarına tavizler vermekten geri durmamışlardı. Bu bağlamda, her iki hükümetin kendi ülkelerindeki sicilleri ile Hong Kong'ta sergiledikleri performans arasında doğrusal ve hatta tutarlı bir ilişki olduğu görülmüyordu (Anti-MAİ Grubu, 2006).⁵

Bütün bu gelişmelere, bölme ve parçalama çabalarına ve/veya kayırmalara rağmen 24 Temmuz 2006'da DTÖ'nün müzakere süreci askıya alınmaktan kurtulamamıştır. Çünkü küresel kapitalist sisteme entegre olmuş veya olma yolundaki bütün ülkeler kendi egemen sermayelerinin çıkarlarının belirlediği koşullar ve sınırlar dahilinde liberal davranma arzusunda ve her bir ülkedeki bu koşul ve sınırlar diğer ülkelerin sermayelerinin sınır ve koşullarıyla çatışmaktadır. Yaşanan süreci ulus devletlerin bağımsızlıklarını kaybettikleri şeklinde tanımlamak yerine, sermaye birikim sürecine uygun olarak kendi sermaye sınıflarının çıkarlarını yansıttıklarının daha görünür hale geldiği şeklinde okumakta yarar vardır. Örneğin Türkiye, 1999 Helsinki sürecinden itibaren uluslararası ticaret müzakerelerinde AB'nin aldığı pozisyonun hemen hemen aynısını almıştır. Ancak 2005'ten itibaren anlaşmalar gereği vermek zorunda olduğu teklif listelerine şartlar koymaya başlamış, diğer ülke tekliflerine göre teklif listelerinde yeni düzenlemeler yapabileceğini deklare etmiş ve gelişmiş ülkelerin korumacı pozisyonları ile çatışan Venezue-

5 <http://www.antimai.org/bn/wtosontem06.htm>

la, Küba, Bolivya gibi "muhalif" ülkelerin de yer aldığı G33 kampına katılmıştır. Öte yandan Türkiye'nin G33 içerisinde yer alması onun kapitalizme muhalif ülkeler safına geçtiği ya da sisteme muhalif bir konuma geldiğini göstermemektedir. Zira hem Türkiye Devleti'nin küresel kapitalist sistemle bir sorunu yoktur hem de muhalif bir görüntü veren G33 bloğu, gerçekte sınıfsal çıkar temelinde bir muhalefet yürütmemekte, sadece kapitalist çıkar çatışmalarının somutlaştığı bir bloğu temsil etmektedir.

Bu bağlamda örneğin Türkiye'nin yine kamuyu küçültmeye, işçilerin esnek ve kuralsız çalıştırılması için gerekenleri yapmaya, sermaye gruplarını korumaya ve özelleştirmeleri sürdürmeye devam edeceğini öngörmek zor değildir. Türkiye müzakere heyetlerinin muhalefeti esas olarak tarımın kapitalistleştirilmesi için zaman kazanmaya yöneliktir. Zira G33 ülkeleri içerisinde bir iki istisna hariç aslında hiçbirinin kapitalist sistemle bir sorunu yoktur. G33'ler yalnızca entegrasyon süresinin uzatılmasını, karar mekanizmalarına daha fazla dahil edilmeyi savunmaktadır. Aslında bu süreçte devletler kendi sermaye gruplarının daha da palazlanması ve uluslararası ticarete kendilerine görece daha sağlam yer edinmelerine yardım etme çabasıdadırlar. Devletlerin bu konumlanması onların varlık nedeni olan kendi sermaye gruplarının çıkarlarını en üst seviyede koruma uğraşısıdır.

Sermayenin uluslararasılaşma sürecinde gündemi yoğun biçimde işgal eden tartışmalardan bir diğeri de gelecekte dizayn edilecek DTÖ anlaşmalarının çok taraflı olup; olamayacağı (multilateralism) üzerinedir. Her ne kadar, sermaye birikim süreci için uluslararası ticaretin çok taraflı olması gerekli olmakla birlikte, yine de "olmazsa olmaz" bir koşul değildir. Tıpkı kapitalist sistemin işçi sınıfı üzerinde yarattığı yıkımın temel nedeninin IMF ve DB politikaları, DTÖ, AB gibi yapıların anlaşmalarında değil de sistemin üretim, mülkiyet ve bölüşüm ilişkilerinin bütününde aranması gerektiği gibi, uluslararası anlaşmalarla güvence altına alınan kapitalist uygulamaların biçimsel farklılıklarının da yine sınıflar üzerindeki yansımaları temelinde değerlendirilmesi gerekmektedir.. Bu nedenle, nasıl ki IMF, DB ve hatta WTO'nun kapanması kapitalizmin emek gücü sömürüsüne dayandığı gerçeğini değiştirmeye yetmeyecekse, çok taraflılığın kesintiye uğraması da sistemin sonunu getirmeyecektir. Uluslararası kuruluşların krize girmesinin sonucunda ikili ve bölgesel anlaşmalara hız verileceğini öngörmek zor değildir. Bu ikili ve bölgesel anlaşmalar, süreci tam anlamıyla beslemekte olup; yüzlercesi de zaten uygulama halindedir. Son yıllarda görüşmeleri süren bölgesel anlaşmalar arasında MEFTA(Orta Doğu Serbest Ticaret Alanı), CAFTA (Orta Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) TPA (AB-ABD Atlantik Ötesi Serbest Ticaret Paketi), AFTA (Amerika

Serbest Ticaret Anlaşması: Kolombiya, Ekvador, Peru, ABD) sayılabilir. İkili anlaşmalar ise, yukarıda belirtilen bölgesel anlaşmalar ile DTÖ'nün çok taraflı anlaşmalarının ön koşulunu teşkil etmektedir:

"Aday ülke DTÖ'ye resmi başvuruda bulunmakta ve Genel Konsey bu talebi olumlu değerlendirerek, söz konusu ülkenin DTÖ'ye katılımına ilişkin bir "çalışma grubu" (working party) kurulmasına karar vermektedir. Çalışma grupları DTÖ üyesi tüm ülkelerin katılımına açıktır. Aday ülkenin, DTÖ anlaşmaları kapsamına giren ticari ve ekonomik politikaları ile uygulamalarını tüm yönleriyle açıklaması gerekmektedir. Bu bilgiler, ilgili çalışma grubu tarafından incelendikten sonra DTÖ Sekreteryasına bir belge (memorandum) halinde sunulmaktadır. Çalışma grubunun ilke ve politikalar üzerindeki incelemelerinde yeterli bir ilerleme kaydedildikten sonra, aday ülke ve üye ülkeler arasında ikili müzakereler başlatılmaktadır. Her ülkenin farklı ticari öncelikleri ve çıkarları olması nedeniyle söz konusu müzakereler ikili düzeyde yürütülmektedir. Müzakerelerde, tarife oranları, spesifik pazara giriş taahhütleri, mal ve hizmetlere ilişkin diğer politikalar ele alınmaktadır. Aday ülkenin üstleneceği taahhütler ikili düzeyde müzakere edilmekle birlikte, bu taahhütlerin "ayırım gözetmeme" (non-discrimination) prensibi çerçevesinde tüm DTÖ üyesi ülkelere eşit olarak uygulanması gerekmektedir. Diğer bir anlatımla, müzakerelerin sonuçları, aday ülkenin katılımıyla birlikte diğer üye ülkelerin elde edecekleri ticari fırsatları belirlemektedir (DTM, 2006).

DTÖ'nün 24 Temmuz 2006 tarihinde tüm müzakere sürecinin askıya alınması kararını müteakiben, G-20 Grubu⁶ Eylül 2006'da müzakereleri tekrar canlandırmak amacıyla bir toplantı düzenlemiştir. Söz konusu toplantıya G-20 Grubu üyelerinin yanı sıra; Türkiye'nin de üyesi bulunduğu G-33 Grubu,⁷ Afrika Karayip Pasifik Grubu, En Az Gelişmiş Ülkeler Grubu, Afrika Grubu, Pamuk İnisiyatifi taraf ülkeler ile NAMA-11'e⁸ dahil ülkeler, ayrıca AB, ABD, Japonya ve DTÖ Genel Direktörü Pascal Lamy de katılarak müzakerelerin tekrar başlatılmasını des-

6 G-20 Ülkeleri: Arjantin, Bolivya, Brezilya, Çin, Endonezya, Ekvador, Guatemala, Güney Afrika, Hindistan, Küba, Mısır, Meksika, Nijerya, Pakistan, Paraguay, Peru, Şili, Tanzanya, Tayland, Uruguay, Venezüella.

7 G-33 Ülkeleri: Antigua ve Barbuda, Barbados, Belize, Benin, Botsvana, Çin, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Endonezya, Fildişi Sahilleri, Filipinler, Grenada, Guatemala, Guyana, Güney Kore, Haiti, Hindistan, Honduras, Kenya, Kongo, Küba, Jamaika, Mauritius, Nikaragua, Nijerya, Moğolistan, Mozambik, Pakistan, Panama, Peru, Senegal, Sri Lanka, Surinam, Tanzanya, Trinidad ve Tobago, Türkiye, Uganda, Venezüella, Zambiya, Zimbabve

8 NAMA-11 Ülkeleri: Arjantin, Bolivya, Brezilya, Endonezya, Filipinler, Güney Afrika, Hindistan, Mısır, Namibya, Tunus, Venezüella.

teklediklerini belirtmişlerdir (DTM, 2007).⁹

6 Kasım 2006 tarihine gelindiğinde bu kez G4 Ülkeleri¹⁰ DTÖ müzakerelerinin başlaması için girişimde bulunmuştur. 24-28 Ocak 2007 tarihlerinde Davos'ta gerçekleşen Dünya Ekonomik Forumu kapsamında G-6 Grubu¹¹ üyeleri, DTÖ üyesi 20 ülke ile birlikte DTÖ sürecinin devamı için uzlaştırma girişimlerinde bulunmuştur. Yine 11-15 Nisan 2007 tarihleri arasında Hindistan'da, Japonya ve Avustralya'nın da katılımıyla bir genişletilmiş G-4 (G-6) görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Müzakerelerin içinde bulunduğu tıkanıklığın giderilmesi ve yeniden başlaması konusunda bir atılım yapılması amacıyla yapılan görüşmede, tarafların tümünün bu konuda kararlı oldukları yönünde görüş belirtmelerine karşın, müzakerelerin nasıl ilerleyeceği hususunda somut bir sonuç alınamadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu görüşmelerde, ABD'nin özellikle müzakerelerin yıl sonuna kadar sonuçlandırılması konusu üzerinde durduğu, buna karşın Hindistan'ın, müzakerelerin devamı için özellikle Doha Görev Talimatı'nın kalkınma öncelikli yönünün altını çizdiği kaydedilmiştir. Öte yandan, müzakerelerin çok taraflı düzlemde sürdürülmesi gerektiği ve devam etmekte olan G-4 sürecinin "bir şeffaflık krizi" yaşadığı yönünde bazı ülkelerin ciddi eleştirileri olduğu da bilinmektedir (DTM, 2007).¹²

Son olarak, Brezilya, Hindistan, AB ve ABD'nin katılımıyla 22 Haziran 2007'de Almanya Potsdam'da yapılan gayri resmi G4 Bakanlar Konferansının başarısızlığı konusunda katılımcı ülkelerin her birinin diğerini suçladığı basına bile yansımıştır. Bu bağlamda, örneğin Brezilya büyük elçisi, AB ve ABD'yi suçlamakta ve '*GÜ'ler bizden NAMA alanında en ileri taahhütlerde bulunmamızı talep ederken; kendilerinin tarım destekleri konusunda getirdikleri teklifler çok alt düzeyde. Eğer bu teklifler kabul edilecek olsaydı raundun da adının değiştirilip "GOÜ piyasalarına giriş Raundu" denmesi gerekecekti*' demektedir. Brezilya büyük elçisinin dikkat çektiği bir diğer husus ise başlamasıyla bitmesi bir olan toplantının sonunda AB ve ABD'nin 'tarımda anlaştık, NAMA üzerinde anlaşamadık' şeklindeki açıklamasının kendileri tarafından bir tür emrivaki gibi algılandığı, zira bu açıklamanın, gerçekleri yansıtmadığıdır. Hindistan da benzer şekilde G4 toplantısının başarısızlığını, dört ülkenin 'kalkınma' kavramına farklı anlamlar atfetmesine bağlamaktadır. Potsdam'daki G4 toplantısı konusunda toplantı önce-

9 <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/CokTaraflıAnlasmaDb/yeninotson1.doc>

10 G4 Ülkeleri: AB, ABD, Hindistan, Brezilya

11 G-6 Grubu: ABD, AB, Brezilya, Hindistan, Avustralya ve Japonya

12 <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/CokTaraflıAnlasmaDb/yeninotson1.doc>

sinde yapılan bir diğer yorum da Bloomberg raporunda yer almakta ve "Bir anlaşmaya varılsın ya da varılmasın, Potsdam'daki küresel ticaret görüşmelerinin son raundu türünün son örneği olabilir" denmektedir. DTÖ'nün eski başkanlarından olan halihazırda ise BP'nin CEO'lüğünü yürüten Sutherland de benzer bir yorumda bulunarak, "uluslararası ticaret konusunda kıyamet habercisi olmak istemem ama hiç şüphe yok ki sistem büyük bir tehlike altında" demektedir. Ufukta görülen en ciddi tehdidin ise liberalizasyonun yerini korumacılık eğilimlerinin alması olduğu da ısrarla belirtilmektedir. Örneğin, Bank of America'nın baş stratejistlerinden Quinlan, korumacılığın ABD finans piyasaları için muazzam bir risk oluşturduğunu açıkça dillendirmektedir. Potsdam toplantısı başlamadan hemen önce 8 Haziran günü basına açıklama yapan Tony Blair "bir anlaşmaya varmamıza sadece birkaç milyar dolar kaldı, sonuca çok yaklaştık" derken, müzakereler, özellikle ABD'nin tarım desteklemelerinden vazgeçmesi, AB'nin ithal tarım ürünlerine uyguladığı yüksek gümrük vergilerini aşağıya çekmesi ve Brezilya, Çin, Hindistan gibi ülkelerin piyasalarını yabancı ürünlerin girişi için daha serbest hale getirmesi konularının hâlâ ciddi risk teşkil ettiğini vurgulamaktadırlar. Dünya Bankası ise; uluslararası ticarete bir anlaşmaya varmak mümkün olsa bile bu konsensusun dünya ticaretine toplam yıllık katkısının sadece 96 milyar \$ olacağını, bunun da Romanya'nın yıllık yurt içi hasılasından bile daha az olduğunu altını çizmekte ve bu nedenle, 'Doha raundunun başarıyla sonlandırılmasından asıl beklenenin psikolojik bir etki' olduğu vurgusunu yapmaktadır.

ABD Ticaret Temsilcisi Kantor; analistler, DTÖ üye devletlerindeki uzlaşmaz tavırların devam etmesi halinde ikili anlaşmaların uluslararası ticaretin ana eğilimi haline gelebileceğine işaret etmektedirler¹³ (Kennedy ve Drajem, 2007). Gerçekten de 1994 yılında Uruguay raundu bittiğinde dünyada sadece 80 civarında ikili anlaşma varken, bugün ikili anlaşmaların sayısı 200'ü aşmış ve 2010 yılına kadar da 400'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu arada ikili anlaşmalara karşı ülkelerde muhalefet örgütlenmeleri de başlamış ve son dönemdeki en önemli direnmeyi de ABD ve Güney Kore arasında yapılmak istenen ikili anlaşmaya karşı G. Kore'li işçiler göstermektedir.

Yaklaşık bir yıl kadar önce ABD ile G. Kore hükümeti arasında başlatılan ikili serbest ticaret anlaşması müzakereleri boyunca G. Kore işçi sınıfı bu anlaşmayı tanımayacağını göstermek, toplumun değişik kesimlerini konuya duyarlı hale getirmek için onlarca eylem düzenlemiş ve bu süreçte ağır bedeller ödenmiştir. Bu

13 Kennedy, Simon ve Drajem, Mark 2007 "Beggars-Thy-Neighbor Protectionism Looms After Doha Trade Talks" www.bloomberg.net

bedellere protestolara öncülük eden sendikanın bütün şubeleriyle birlikte kapatılması, onlarca aktivistin tutuklanması, polis şiddeti de dahildir. Bugün gelinen noktada artık anlaşmanın imza aşamasına ulaşıldığı için G. Kore işçileri ve örgütleri ülke çapında genel grev düzenlemekten başka yol kalmadığını görmüş ve bu konuda gerekli örgütlenmeyi yapmıştır. 24 Haziran'da KCTU konfederasyonu ve üyesi Kore Metal İşçileri Federasyonu KMWU öncülüğünde başlatılan genel grevde metal sendikasının 23 yöneticisi hakkında tutuklama kararı çıkarılmıştır. Fakat konfederasyonun diğer üye sendikaları gibi KMWU'nun greve katılan 110.000 üyesi de grevden geri adım atmamıştır. Kore hükümeti ve Hyundai başta olmak üzere Kore şirketleri olabildiğince çok sayıda sendikacının tutuklanması için baskıları gitgide daha da arttırmaktadır. Üstelik şirketler, Sendikalardan, grevde geçen günlerin şirketlere maliyetini yani ekonomik kayıplarını da ödemelerini talep etmektedirler. Diğer yandan, şirketler grev sırasında çatışma çıkarmak için hiçbir provokasyondan kaçınmazken; KMWU sendikası da bütün üyelerini, olabilecek her türlü çatışmanın bu greve büyük zarar vereceği, işçilerin hiçbir kışkırtmaya kapılmamaları ve soğuk kanlı olmaları gerektiği konusunda sürekli uyarmaktadır¹⁴ (Chong, H, 2007).

Güney Kore işçileri ve işçi örgütleri bir kez daha bütün dünyaya örnek olmuş ve Güney Kore ile ABD arasında imzalanmak üzere hazırlanan serbest ticaret anlaşmasını durdurmak için ülke çapında genel greve gitmiştir. Böylesine kararlı bir eylem, direniş ve genel grev bir uluslararası ticaret anlaşmasına karşı, dünyada ilk kez düzenlenmektedir ve bu ilkin altında Güney Kore işçi hareketinin imzası bulunmaktadır.

Uluslararası ticaretteki tıkanıklığı aşma yönündeki bir diğer çaba da NAMA ve tarım müzakerelerinde izlenecek yöntem (modality) dair taslakların DTÖ'ye iletilmesidir. Bu taslakların DTÖ'ye iletilmesinin nihai tarihi Temmuz-2007 olarak belirlenmiştir. Ancak bu tarihin belirlenmesi DTÖ tarım ve NAMA görüşmelerinin Eylül'e hatta belki de daha ileri bir tarihe kaydırılmasına yol açmıştır. Aslında Eylül ertelemesinin bile gerçekçi olup olmadığı ciddi olarak tartışılmaktadır. Zira, başta ABD seçimleri olmak üzere pek çok ülkedeki güncel süreçler, üye devletlerin DTÖ müzakerelerinin yöntemi konusuna kısa bir sürede yoğunlaşmasına engel olacağı kaygısı hakim durumdadır. Diğer bir sorun da, ABD Başkanının DTÖ ve benzeri yapılarıdaki anlaşmaları karar mekanizmalarına takılmadan geçirilme-

14 (Chong, Hyewon, 2007). "Breaking through the Pressure of Government and Capital, Korean Metal Workers' Union Strike to Oppose Signing of Free Trade Agreement" <http://www.europe-solidaire.org/spip.php?article6632>

sini sağlayan yetkinin orijinal adı olan Fast-Track¹⁵ (Anti-MAI Grubu) yetkisinin uzatılmış olmasıdır. ABD ile ticari ilişki içinde olan ülkelerin, ABD'nin ticaret mzakerelerindeki pozisyonunun –fast-track yetkisinin uzatılması dolayısıyla– nmzdeki dönemde de aynı kalacağı düşüncesinden hareketle, yöntem konusunda çalışma yapmak için ekstra enerji harcamayı gereksiz bulabileceği, bu nedenle de yöntem netleşmesinin Eylül olarak belirlenen tarihe yetişmeyeceği düşünülmektedir (TWN, 2007).¹⁶

Doha Kalkınma Raundunda gelinen noktadaki durumu değerlendirmek amacıyla AB Komisyonunun tarım, sanayi ve hizmet sermayelerinin katılımıyla 5 Temmuz 2007'de düzenlediği toplantı; sermayeler arası çatışmaların ulaştığı düzeyi ortaya koymasından önemlidir. Gerilimin zaman zaman had safhaya eriştiği görüşmelerde tarım şirketlerinin temsilcileri Komisyonun müzakere tekniklerini eleştirirken 'benim kızım bile sizlerden daha iyi müzakere yürütür' gibi ağır sözcükleri kullanmaktan ekinmezken; Komisyon'un tarım sermayesinin çıkarlarını gerektiği gibi koruma yeteneğinden yoksun olduğunu, tarım konusunda AB tarafından hazırlanan teklifin, gelinen noktada, AB tarım şirketleri tarafından kabul edilmesi mümkün olmayan G20 teklifine dönüştüğünü belirtmiştir. Sanayi ve hizmet şirketleri ise, 'çalışmayan bir makinenin durdurulması gerektiği'nin altını çizerek, hiçbir anlaşmaya varılmamasının kötü bir anlaşma yapmaktan daha iyi olduğunu vurgulamışlardır. Öte yandan DT/GATS'ın 'tek girişim' (single undertaking) sistemini eleştiren hizmet şirketleri, kabul edebilecekleri tek anlaşmanın 'hizmetler' olacağını belirtmektedirler. Bu arada, ESF'nin Doha Raundunun öldüğü şeklindeki bir görüşü destekleyen bir duruştan ziyade, raunda yeniden hayat verilmesinde AB Komisyonuna düşen rolü tarif etmeyi amaçlayan bir pozisyon aldığı da dikkat çekmektedir. Tarafların pozisyonlarını netleştirmesi için belirlenen tarih ise Eylül veya Ekim olarak tutanaklara geçmiş bulunmaktadır (WIDE, 2007).¹⁷

G10¹⁸ Bakanları 2 Temmuz 2007 günü yaptıkları açıklamada, ABD, AB, Brezilya ve Hindistan'dan oluşan G4 lkeleri arasındaki toplantıdan çok taraflı ticaret sistemindeki tıkanıklığı açacak bir sonuç çıkmamasından büyük bir rahatsızlık duyduklarını; Doha Kalkınma Raundunun başarılı bir şekilde sonlandırılması için Cenevre'deki çabaların yoğunlaşması gerektiğine inandıklarını; şimdiye kadar ol-

15 <http://www.antimai.org/ba/bgr1fastrack.htm>

16 "New September deadline for WTO talks?" www.twinside.org.sg

17 <http://www.wide-network.org>

18 G10 Grubu: İzlanda, İsrail, Japonya, Kore, Lihtenştayn, Mauritius, Norveç, İsviçre, Tayvan

duğu gibi bundan sonra da müzakere ülkeleri arasında daha yakın işbirliğini sağlamaya dönük çabalarını sürdüreceklerini deklare etmişlerdir¹⁹ (Trade Observatory [d], 2007).

G20²⁰ ülkeleri ise özellikle AoA-DTÖ/Tarım Anlaşmasında önemli değişikliklerin yapılmasını, bunların başında da taahhütlerin zamanında ve gerektiği gibi yerine getirilmesini sağlamak için güçlü bir izleme mekanizmasının kurulmasının gelmesi gerektiğini belirtmektedirler²¹ (Trade Observatory [b], 2007).

Anlaşmada yapılması istenen bu değişikliklerin erken kapitalistleşmiş ülkelerin (G7) çıkarlarıyla çatışacak olmasının da ötesinde, hem G20'de yer alıp; hem G7 ile tamamen kendi çıkarlarını koruma amacıyla özel ilişkiler içinde olan Brezilya ve Hindistan gibi büyük ve görece güçlü ülkelerin bu taleplerin arkasında ne kadar durabileceği ise ciddi olarak merak edilmektedir.

AB Komisyonun Haziran ayında DTÖ'ye gönderdiği ve birincil tarım ürünlerinin piyasalara girişi konusunda hazırladığı raporda yüksek gümrük vergileri sorununa değinilmekte ve bunun sadece en yüksek gümrük vergilerinin aşağıya çekilmesi şeklinde anlaşıldığını, aslında meselenin farklılaşmış ihracat vergileriyle de bağlantılı olduğu belirtilmektedir. AB'nin önerisine göre üye devletler bir nihai ürünün üretimi sırasında sürece dahil olan bütün hammaddelerin vergi indirim hesaplamasında dikkate alınmasını talep ederek; indirim miktarının çok büyük olmasında ısrar etmekte ve hammadde ticaretinin hacminin çok büyük olduğunu; farklılaşmış ihracat vergilerinin ise, uygulama için belirlenmiş olan en son tarihte zaten kaldırılacağını vurgulamaktadır. FAO da dahil olmak üzere çeşitli kuruluşlarca konu üzerinde yapılan çalışmalarda vergi indirimine konu ürünlerin çok sınırlı tutulmasını da eleştirmektedir. AB Komisyonu, tezini güçlendirmek için şu soruyu sormaktadır: *Pancar ya da kamıştan üretildiği gerçeğine rağmen ham şeker bir birincil ürün olarak alınabilir mi?* Kanada'nın bu soruya 'evet' yanıtı verdiğini ve Kanada'nın aynı mantıktan yola çıkarak, genellikle ihracatı yapılmayan ya da düşük olan ve sütte imal edildikleri için yoğurdu, peyniri ve tereyağı da birincil ürün olarak kabul ettiğini belirtilmektedir. İddialardan da anlaşılacağı gibi AB Komisyonunun asıl amacı, olabildiğince çok sayıda ham maddeyi vergi indirim listesine dahil edebilmek ve bu ürünlerin AB piyasalarında işlenmek üzere da-

19 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99162>

20 G20 Grubu: Arjantin, Bolivarçı Venezuela Cumhuriyeti, Bolivya, Brezilya, Şili, Çin, Küba, Ekvador, Mısır, Guatemala, Hindistan, Endonezya, Meksika, Nijerya, Pakistan, Paraguay, Peru, Filipinler, Güney Afrika, Tanzanya, Tayland, Uruguay, Zimbabwe

21 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99162>

ha ucuz yolla ithal edilmesini güvence altına almaktır²² (*Trade Observatory [c], 2007*).

Aralarında Avustralya'nın da bulunduğu, dünya ekonomisinin %50'sini temsil eden APEC²³ ülkeleri ise 5-6 Temmuz tarihlerinde Doha Raundu ile ilgili olarak düzenledikleri toplantıda, çok taraflı ticaret sisteminin sürmesi için ellerinden gelen her şeyi yapmaya hazır olduklarını, bunun için sanayi ve tarıma sağlanan desteklemeler ile ticarete engel olan düzenlemelere son verilmesi gerektiğinin bilincinde olarak, bu konuda gerekeni yapma konusunda açık taahhütte bulduklarını deklare etmektedirler²⁴ (*Trade Observatory [a], 2007*).

Küreselleşmenin 'mevcut gidişatına' muhalefet eden STK'lar, DTÖ Başkanı Pascal Lamy'den Doha Kalkınma Raundu'nun öldüğünün deklare edilmesini talep etmektedir. Muhalif grupların bir diğer talebi de, DTÖ'nün alternatif bir gündem ve çalışma tarzına geçmesi için en az iki yıl sürecek bir moratoryum sürecinin düzenlenmesidir. İmzaya açtıkları dilekçede "adil, demokratik ve sürdürülebilir bir çok taraflı ticaret sistemi" talep ettiklerinin altını çizen sosyal hareketler istihdam yaratan, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen çok taraflı bir ticaret sisteminin mümkün olduğunu ve bu hedefe ulaşmak için hükümetlere, kendi toplumlarına dönüp, bütün toplumsal hareketlerle istişarelerde bulunarak "nasıl bir kalkınma" sorusuna yanıt arama zamanının tanınması gerektiğini belirtmektedirler²⁵ (Raja,2007).

Her ne kadar DTÖ, ulus devletler arasındaki çatışmaların uzlaşmaya dönüştürüldüğü zemin olarak görülse de sermayenin uluslararasılaşması sürecinde yapılan anlaşmaları ve oluşturulan yapıları, sermayeler arası çatışma ve güç dengelerine bağlı dayatmaların bir alanı olarak tanımlamak mümkündür. Özellikle bugün gelinen noktada bir yılı aşkın süreden beri askıya alınmış olan müzakerelerin yeniden başlatılabilmesi yolunda harcanan çabalara rağmen bir sonuç alınmaması sermayenin dünya çapındaki merkezileşme eğiliminin ulaştığı düzeyi göstermektedir. Devletlerin sınıfsal karakterini de gözler önüne seren bu süreç, her ulus devletin kendi sermaye gruplarının çıkarları doğrultusunda DTÖ'deki konumlanışını belirlediğini ve taleplerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Ulus devletler ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar DTÖ'deki konumlanışları kendi sermaye

22 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99152>

23 Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği

24 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99159>

25 Raja, Kanaga, 2007 "Doha is dead", time to rethink a new model of trade
<http://www.ourworldisnotforsale.org/showarticle.asp?search=2131>

ye gruplarının tümünün taleplerini karşılamaya yetmemektedir. Bunun nedeni ise sermaye sınıfının çatışmalı doğasından kaynaklanmaktadır. Hemen hemen her ül- ke ya da bölgesel oluşumun (AB gibi) içindeki sermaye grupları arasında da ka- pitalist sistemin doğası gereği çıkar çatışmaları mevcuttur. Bu yüzden sermayeler arası çatışma ulusal, bölgesel ve en büyük mekânsal birim olan dünya ölçeğinde gerçekleşmektedir. Örneğin Türkiye çeşitli beklentileri yüzünden yıllarca GÜ'ler ve özellikle AB'nin taleplerini destekleyen ve aynı talepleri dillendiren bir konumday- ken 2003 yılında Meksika/Cancun'da yapılan DTÖ 5. Bakanlar konferansında GÜ ile GOÜ arasında arabuluculuğa soyunmuş, daha sonrasında da Çin/Hong Kong'ta yapılan 6. Bakanlar Konferansında GOÜ'ler tarafından oluşturulan G33 içerisinde yer almıştır. Türkiye'nin bu tavır değişikliğinin altında, henüz kapitalist işletmeler haline gelememiş olan kendi tarımını ve bağlantılı sermaye gruplarını korumak için zaman kazanmak yada bir başka üretim ya da ticaret alanındaki pazarlık gücünü yükseltmekte olabilir. Ama bu tavır değişikliği zorunlu olarak kendi sermaye gruplarından en etkili olanlarının çıkarları doğrultusunda şekillen- mek zorundadır. Çünkü devlet sınıflar arası çatışmaların bir alanıdır ve sermaye sınıfı da homojen değildir. Nitekim Türkiye'nin DTÖ 6. Bakanlar Konferansında- ki konumlanışının sermayelerin bir bölümü tarafından desteklenirken; bir bölümü tarafından eleştirildiği, bir bölümünün ise süreçte sessiz kaldığı gözlemlenmiştir.

Kapitalist sistem doğası gereği üretmek, ürettikçe açığa çıkan artı değere el koyarak sermayeyi büyümek, daha fazla üretmek ve daha ucuza üretmek daha büyük artı değere el koymak, ürettikçe yeni pazarlara ulaşmak ve meta sermaye- yi para sermayeye dönüştürmek zorundadır. Bu döngüyü sürekli kılmak için ser- maye günümüzden yalnızca 15-20 yıl öncesinin eğilim ve yöntemlerinin bir kıs- mını -özellikle üretimde- terk etmekte, yerine yenilerini ikame etmeye çalışmakta- dır. Bu dönemin en ayırt edici özelliği üretimin dünya ölçeğine yayılması üzerin- den artı değerlerin arttırılmasıdır. Tıpkı son 150-200 yıldır meta sermayenin ulusla- rarasılaşmasında, son 100 yılda da finans kapitalin dünya ölçeğine yayılmasın- da görüldüğü gibi günümüzde de üretken sermayenin dünya ölçeğine yayıldığı bir süreç yaşanmaktadır.

KAYNAKÇA

WIDE, 2007 <http://www.wide-network.org>

Trade Observatory[a], 2007 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99162>

TWN, 2007 "New September deadline for WTO talks?" www.twinside.org.sg

Trade Observatory[b], 2007 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99161>

Trade Observatory [c], 2007 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99159>

- Trade Observatory [d], 2007 <http://www.tradeobservatory.org/library.cfm?refID=99152>
- Khor, Martin, 2007 "Brazil, India give inside view of failed G4 Potsdam meeting",
www.twinside.org.sg
- Kennedy, Simon ve Drajem, Mark 2007 "Beggars-Thy-Neighbor Protectionism Looms After Doha Trade Talks" www.bloomberg.net
- Chong, Hyewon, 2007 "Breaking through the Pressure of Government and Capital, Korean Metal Workers' Union Strike to Oppose Signing of Free Trade Agreement" <http://www.europe-solidaire.org/spip.php?article6632>